

„Egy mítosz relikviái”

Polgár Anikó: *Régészno körömcipőben*

Polgár Anikó második verseskötete, a *Régészno körömcipőben* a nőiségről való beszéd új alternatíváját kínálja: a versek a mindennapok női történeteit (így például: szülés, nőgyógyászati vizsgálat, vetélés, házasság) a mítoszok, kulturális emlékhelyek narratív közegébe illesztve beszélik el. Az antik tradíció és a kortárs tapasztalat egymásra vetülése szervezi a kötetet, a kettő összeolvasása teszi lehetővé a női identitás, és általában a megismerés és elbeszélhetőség lehetőségeinek újragondolását. A versekben elhelyezett klasszikus és középkori utalások, idézetek, allúziók nagymértékben kitágítják az értelmezési horizontot, mintegy sajátos fókuszban látatják a felidézett kultúrát: Polgár Anikó hatalmas műveltséganyagot mozgat, azonban olyan versnyelvet alkalmaz, amely észrevétlenül sűríti magába a kulturális emlékezet szegmenseit és a nőiség tapasztalatának kódjait.

A kötet verseit két csoportba, ciklusba osztják azok a tipográfiaiilag is elkülönülő szövegek, amelyek a középkori misztikus, Szent Hildegárd alakját idézik fel. A kötetnyitó *Szent Hildegárd szülőszoba-látogatáson* című vers a keresztény toposznak, Jézus születésének variációja, Hildegárd a „legragyogóbb anyát” üdvözli, akinek fia az emberiség egészét sújtó eredendő bűn és halál helyett a megváltást, az életet hozza el: „Fiad kenőcs a halál tátongó sebén, / melyet a megkínzott lelkekbe Éva uja

vájt.” A vers egyúttal olvasási stratégiát is kínál: a szülés-születés motívuma a nyelv, a kifejezés felől értelmeződik, az anya jajgatása, a gyerek felsírása, „életpróbája”, a fiziológiai működések rendje a szöveg-szerveződés és a retorikai

szabályszerűségek allegóriája lesz: „[...] a fájdalom ellen hat az esztétikum”; „A folyékony hang (ahogy Hildegárdnál felbúg és zúg a vér) a szétfolyó / szöveg bizonyossága és elkerülhetetlen öröme.” Hasonló módon irányítja a szövegszerűsége, az elbeszélhetőségre a figyelmet a kötetzáró *Szent Hildegárd a Hotel Verjinnában*, itt ugyanis Hildegárd a környezetben tapasztalt jelenségeket a nyelv rendszerének törvényszerűségei alapján igyekszik azonosítani, magyarázni: „A bogarak ellepik a szobát. Számolom / őket és osztályozom: egy ismeretlen nyelv végtelen kombinatorikája. A nyüzsgés okozza / tán a rettegést: a mondatok végén egyszer csak / megmozdul a pont, lezárhatatlanok, akár / a padlón hagyott táskák cipzárjai.”

Ilyen értelemben a Hildegárd-versek között található, antik mítoszokat és mitológiai helyszíneket tematizáló szövegek a női történet elbeszélésére irányuló kísérletként is felfoghatók. Az eljárás, a módszer mindkét ciklus esetében azonos: a vers főszereplője mitológiai személy, akinek már a neve is kontextualizálja a szöveget, és egyúttal rögzíti az archetípust, amelyről szó van. A mitológiai rétegre rakódik az a női

szerep, amelyet az antik hősnők, istennők felvállalnak, így bukkanhat fel a kötetben Aphrodité, Athéné és Héra ismét Parisz előtt, ezúttal azonban a nőgyógyászati vizsgálatra várnak: „Héra már beletörődött. Aphrodité még élvezte is. / Csak Athénét öntötte el a pír. / Parisz, mint egy orvos, kesztyűs kézzel / kotort az asszonyokban.” (*Parisz rendelőjében*) A Niobéról és gyermekeiről szóló versben pedig a test fiziológiai működésének leírása mintegy előrevetíti a mítoszokból ismert történet végkifejletét, a gyermekek halálát és Niobé kövé válását: „Felébredhetnek végre – a mellem kökemény [...] dermedt minden tagom, / csak a szemem bírom megmozdítani, az ablak üvegén két bájos gyermekarc, / az egyik száj vörös, mintha vér festené, / a nyál a másik bágyadt ajkán lassan szétfolyik.” (*Niobé ikreket szoptat*)

A versek jóval túlmutatnak az antik történetek interpretációján: érvényesen szólnak a traumáról, a testről, a test és lélek viszonyáról, és a test változásából, destruálásából adódó identitás-válságról. A narratív keret voltaképp épp arra szolgál, hogy a tapasztalatot közvetettségé révén elbeszélhetővé, kimondhatóvá tegye. A második ciklusban ez az eltávolítás fordított módon történik. A versek egy régész nő mitológiai emlékhelyekre tett utazásait tematizálják, a kulturális emlékezet objektumai (épületek, szobrok, tárgyak) jelentenek (korlátozott) kapcsolódási pontot a hozzájuk kötődő történet és az őket szemlélő régész nő saját története között. Jó példa

erre a *Róma. Ara Pacis Augustae* című vers, amely kölcsönviszonyba helyezi a szemlélődő régésznőt a domborműn látható termékenység-istennővel, anyafigurával: „Tegnap szült, s ma már itt sétál / körömcipőben az Ara Pacis mellett. Naponta megáll itt, munkába menet. / Mozdulhat-e márványlábaival, / két gyermekkel az ölében? / A régész nő belelát a kőbe, / de nem lát rajta át.” A vers a személyes történet kontextualizálásán túl szól a műalkotás befogadásáról is (nem véletlen, hogy az említett dombormű szerepel a kötet borítóján), hasonlóan a *Náplio*hoz, amely a görög város címben ígért bemutatása helyett a megismerés korlátozottságáról szól: „Mást mond minden / idegenvezető, az épületek // felcserélhető, a török fürdő / és a görög mozi, a jobb // és a bal (a betű arab, / a szó török), s a Korán-idézet // a kútra vésve névhalmoz / csak egy másik olvasatban.”

A *Régész nő körömcipőben* rendkívül komplex tapasztalatot nyújt az identitás, a testiség, a befogadás, a megismerés kérdéséről. A változatos poétikai megformáltságú verseket egymásutániségükben olvasva azonban minduntalan a nőiség attribútumaihoz, tapasztalataihoz térünk vissza. Polgár Anikó kötetének a legnagyobb erénye éppen az, hogy ilyen összetett módon képes megjeleníteni és megformálni ezt a témát, felsorakoztatni egy tulajdonképpeni mítosz relikviáit.

(*Kalligram, Pozsony, 2009*)

